HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

4 februarie 2025*

„Trimitere preliminară – Politica privind azilul – Statutul de refugiat sau statutul conferit prin protecția subsidiară – Directiva 2011/95/UE – Articolul 34 – Accesul la facilitățile de integrare – Obligația de a promova, sub sancțiunea amenzii, un examen de integrare civică – Persoană care beneficiază de protecție internațională și care nu a promovat un astfel de examen în termen – Obligația de a plăti o amendă – Obligația de a suporta toate costurile cursurilor și examenelor de integrare civică – Posibilitatea de a obține un împrumut în vederea plății acestor costuri”

În cauza C-158/23 [Keren][i],

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Raad van State (Consiliul de Stat, Țările de Jos), prin decizia din 15 martie 2023, primită de Curte la 15 martie 2023, în procedura

T.G.

împotriva

Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul T. von Danwitz, vicepreședinte, doamna K. Jürimäe, domnii C. Lycourgos, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen și M. Gavalec, președinți de cameră, domnul E. Regan (raportor), doamna I. Ziemele și domnul Z. Csehi, judecători,

avocat general: doamna L. Medina,

grefier: doamna A. Lamote, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 20 februarie 2024,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru T.G., de E. E. M. Bezem, advocate, și S. Rafi, expertă;

* Limba de procedură: neerlandeza.

[i] Numele prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile la procedură.

– pentru guvernul neerlandez, de M. K. Bulterman, H. S. Gijzen și C. Schillemans, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de A. Azéma, J. Hottiaux și S. Noë, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 6 iunie 2024,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 34 din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate (JO 2011, L 337, p. 9).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între T.G., pe de o parte, și Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ministrul afacerilor sociale și ocupării forței de muncă, Țările de Jos) (denumit în continuare „ministrul”), pe de altă parte, în legătură cu o decizie prin care acesta din urmă, în primul rând, i-a aplicat lui T.G. o amendă în cuantum de 500 de euro, pentru motivul că nu a promovat în termenul stabilit examenul de integrare civică prevăzut de dreptul neerlandez pentru beneficiarii de protecție internațională, și, în al doilea rând, l-a obligat pe T.G. să ramburseze împrumutul în valoare de 10 000 de euro care îi fusese acordat de autoritățile publice neerlandeze pentru a-i permite să finanțeze costurile programului de integrare civică.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

3 Convenția privind statutul refugiaților, încheiată la Geneva la 28 iulie 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, p. 150, nr. 2545 (1954)], a intrat în vigoare la 22 aprilie 1954. Ea a fost completată și modificată prin Protocolul privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, care a intrat în vigoare la 4 octombrie 1967 (denumită în continuare „Convenția de la Geneva”).

4 Articolul 34 din Convenția de la Geneva, intitulat „Naturalizarea”, prevede:

„Statele contractante vor facilita, pe cât posibil, asimilarea și naturalizarea refugiaților. Ele se vor strădui, în special, să accelereze procedura de naturalizare și de reducere, pe cât posibil, a taxelor și costurilor acestei proceduri.”

Dreptul Uniunii

Directiva 2003/109/CE

5 Articolul 5 din Directiva 2003/109/CE a Consiliului din 25 noiembrie 2003 privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung (JO 2004, L 16, p. 44, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 225), intitulat „Condițiile pentru dobândirea statutului de rezident pe termen lung”, prevede la alineatul (2):

„Statele membre pot solicita ca resortisanții țărilor terțe să îndeplinească condițiile de integrare, în conformitate cu legislația lor internă.”

Directiva 2011/95

6 Considerentele (12), (41) și (47) ale Directivei 2011/95 au următorul cuprins:

„(12) Obiectivul principal al prezentei directive este, pe de o parte, să se asigure că toate statele membre pun în aplicare criterii comune de identificare a persoanelor care au o nevoie reală de protecție internațională și, pe de altă parte, să asigure un nivel minim de beneficii respectivelor persoane în toate statele membre.

[…]

(41) Pentru a consolida exercitarea efectivă a drepturilor și utilizarea efectivă a beneficiilor acordate de prezenta directivă de către beneficiarii de protecție internațională, este necesar să se ia în considerare nevoile lor individuale și dificultățile specifice întâmpinate de aceștia în procesul de integrare. Această luare în considerare nu ar trebui să ducă la un tratament mai favorabil decât cel acordat propriilor resortisanți, fără a aduce atingere posibilității ca statele membre să adopte sau să mențină standarde mai favorabile.

[…]

(47) Nevoile și particularitățile situației beneficiarilor statutului de refugiat și ai statutului conferit prin protecție subsidiară ar trebui să fie luate în considerare, pe cât posibil, în cadrul programelor de integrare puse la dispoziția acestora, inclusiv, acolo unde este cazul, formarea lingvistică și furnizarea de informații cu privire la drepturile și obligațiile individuale aferente statutului de protecție al acestora în statul membru în cauză.”

7 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiectul”, prevede:

„Prezenta directivă are ca obiect stabilirea unor standarde referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a deveni beneficiari de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate.”

8 Capitolul VII din directiva menționată, intitulat „Conținutul protecției internaționale”, cuprinde articolele 20-35.

9 Articolul 20 din aceeași directivă, intitulat „Norme generale”, prevede la alineatul (3):

„Atunci când aplică prezentul capitol, statele membre țin seama de situația specifică persoanelor vulnerabile precum minorii, minorii neînsoțiți, persoanele cu handicap, vârstnicii, femeile însărcinate, părinții singuri însoțiți de copii minori, victimele traficului de persoane, persoanele cu afecțiuni mintale și persoanele care au fost supuse torturii, violului sau altor forme grave de violență psihologică, psihică sau sexuală.”

10 Potrivit articolului 24 din Directiva 2011/95, intitulat „Permisul de ședere”:

„(1) De îndată ce este posibil după acordarea protecției internaționale, statele membre eliberează beneficiarilor statutului de refugiat un permis de ședere care trebuie să fie valabil pentru o perioadă de cel puțin trei ani și să poată fi reînnoit, cu excepția cazului în care există motive imperioase de siguranță națională sau de ordine publică ce impun altfel și fără să aducă atingere articolului 21 alineatul (3).

Fără a se aduce atingere articolului 23 alineatul (1), membrilor de familie ai beneficiarilor statutului de refugiat li se poate elibera un permis de ședere care poate fi valabil pentru o perioadă de mai puțin de trei ani și poate fi reînnoit.

(2) De îndată ce este posibil după acordarea protecției internaționale, statele membre eliberează beneficiarilor statutului conferit prin protecție subsidiară și membrilor de familie ai acestora un permis de ședere reînnoibil care trebuie să fie valabil pentru o perioadă de cel puțin un an și, în cazul reînnoirii, pentru cel puțin doi ani, cu excepția cazului în care există motive imperioase de siguranță națională sau de ordine publică ce impun o decizie contrară.”

11 Articolul 34 din această directivă, intitulat „Accesul la facilitățile de integrare”, prevede:

„Pentru a facilita integrarea beneficiarilor de protecție internațională în societate, statele membre asigură accesul la programele de integrare pe care le consideră necesare pentru a se lua în considerare nevoile specifice ale refugiaților sau ale beneficiarilor statutului conferit prin protecția subsidiară sau creează condiții prealabile care garantează accesul la astfel de programe.”

Dreptul neerlandez

12 Wet houdende algemene regels van bestuursrecht (algemene wet bestuursrecht) [Legea de stabilire a normelor generale de drept administrativ (Legea generală privind dreptul administrativ)] din 4 iunie 1992 (Stb. 1992, nr. 315), în versiunea aplicabilă litigiului principal, prevede la articolul 3:4:

„1. În limitele stabilite de lege sau de natura competenței pe care o exercită, organul administrativ pune în balanță interesele afectate în mod direct prin decizia sa.

2. Consecințele negative ale unei decizii pentru una sau mai multe persoane interesate nu trebuie să fie disproporționate în raport cu obiectivele urmărite de decizie.”

13 Articolul 5:46 din această lege, în versiunea aplicabilă litigiului principal, prevede la alineatul 2:

„Cu excepția cazului în care cuantumul amenzii administrative este stabilit printr-o dispoziție legală, organul administrativ adaptează amenda administrativă în funcție de gravitatea contravenției și de

măsura în care aceasta poate fi imputată contravenientului. În acest sens, organul administrativ ține seama, dacă este cazul, de împrejurările în care a fost săvârșită contravenția. […]”

14 Wet inburgering (Legea privind integrarea civică), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Legea privind integrarea civică”), prevede la articolul 3:

„Obligația de integrare civică revine străinului care are drept de ședere legală în sensul articolului 8 literele a și c din Wet tot algehele herziening van de Vreemdelingenwet (Vreemdelingenwet 2000) [Legea de revizuire completă a Legii privind străinii (Legea din 2000 privind străinii)] din 23 noiembrie 2000 (Stb. 2000, nr. 495) și care:

a. are reședința în Țările de Jos în alt scop decât unul temporar sau

b. ocupă o funcție de natură religioasă.”

15 Articolul 6 din Legea privind integrarea civică are următorul cuprins:

„1. Ministrul exonerează persoana căreia îi revine obligația de integrare civică de această obligație atunci când persoana a demonstrat că, din cauza unui handicap psihic sau fizic sau a unei deficiențe mintale, nu este în măsură să promoveze examenul de integrare civică.

2. Ministrul exonerează persoana căreia îi revine obligația de integrare civică de etapele examenului de integrare civică prevăzute la articolul 7 alineatul 2 literele b și c dacă, pe baza eforturilor demonstrate de persoana căreia îi revine această obligație, se poate reține că ea nu poate promova în mod rezonabil aceste etape.”

16 Potrivit articolului 7 din această lege:

„1. Persoana căreia îi revine obligația de integrare civică promovează:

a. examenul de integrare civică sau

b. obține o diplomă, un certificat sau un alt document în sensul articolului 5 alineatul 1 litera c.

2. Examenul de integrare civică cuprinde următoarele etape:

[…]

b. examinarea competențelor orale și scrise în limba neerlandeză, corespunzătoare cel puțin nivelului A 2 din Cadrul european comun de referință pentru limbi [(CECR)] și

c. examinarea cunoștințelor despre societatea neerlandeză.

[…]

4. Ministrul propune etapele examenului de integrare civică prevăzute la alineatul 2 literele b și c.”

17 Articolul 7b din legea menționată prevede:

„1. Persoana căreia îi revine obligația de integrare civică promovează în termen de trei ani etapele examenului de integrare civică prevăzute la articolul 7 alineatul 2 literele b și c.

2. Termenul de trei ani prevăzut la alineatul 1 începe să curgă din momentul în care resortisantului străin îi revine obligația de integrare civică.

3. Ministrul prelungește termenul de trei ani menționat la alineatul 1:

a. dacă persoana căreia îi revine obligația de integrare civică demonstrează că nu i se poate reproșa că nu a promovat în termenul stabilit aceste etape ale examenului de integrare civică sau

b. cu un termen maxim de doi ani care nu poate fi reînnoit, atunci când se urmează sau a fost urmat un curs de alfabetizare înainte de expirarea acestui termen.”

18 Articolul 16 din aceeași lege are următorul cuprins:

„1. Ministrul acordă, la cerere, un împrumut persoanei căreia îi revine obligația de integrare civică dacă sunt îndeplinite normele, care trebuie să fie stabilite prin sau în temeiul unei măsuri generale de administrare, referitoare la condițiile și la modalitatea de acordare a împrumutului și referitoare la participarea, într-o instituție de învățământ, la un curs de formare în vederea promovării examenului de integrare civică sau a obținerii unei diplome, a unui certificat sau a unui alt document prevăzut la articolul 5 alineatul 1 litera c.

2. Dreptul de a obține un împrumut nu există sau nu mai există dacă persoana căreia îi revine obligația de integrare civică:

[…]

b. nu a îndeplinit această obligație în termen de șase ani de la expirarea termenului prevăzut la articolul 7b alineatul 1 sau a termenului prelungit în temeiul articolului 7b alineatul 3 sau al normelor stabilite prin sau în temeiul articolului 8 alineatul 1 teza introductivă și litera a.

3. Suma împrumutată se virează instituției de învățământ și centrului de examinare indicate de persoana căreia îi revine obligația de integrare civică.

4. Persoana căreia îi revine obligația de integrare civică sau persoana căreia îi revenea anterior această obligație rambursează împrumutul, majorat cu dobânzile calculate potrivit normelor care trebuie să fie stabilite prin sau în temeiul unei măsuri generale de administrare.

[…]”

19 Articolul 31 din Legea privind integrarea civică prevede la alineatul 1:

„Ministrul aplică o amendă administrativă persoanei căreia îi revine obligația de integrare civică și care nu a promovat etapele examenului de integrare civică prevăzute la articolul 7 alineatul 2 literele b și c, în termenul prevăzut la articolul 7b alineatul 1 sau în termenul prelungit în temeiul articolului 7b alineatul 3 sau al normelor stabilite în temeiul articolului 8 alineatul 1 teza introductivă și litera a. […]”

20 Articolul 32 din această lege prevede:

„În decizia de aplicare a amenzii prevăzute la articolul 31 alineatul 1, ministrul stabilește un nou termen de maximum doi ani, în care persoana căreia îi revine obligația de integrare civică trebuie ca, după primirea notificării deciziei de aplicare a amenzii, să promoveze ultimele etape ale examenului de integrare civică prevăzut la articolul 7 alineatul 2 literele b și c.”

21 Potrivit articolului 33 din legea menționată:

„1. Ministrul aplică o amendă administrativă persoanei căreia îi revine obligația de integrare civică și care nu a promovat etapele examenului de integrare civică prevăzute la articolul 7 alineatul 2 literele b și c în termenul stabilit în temeiul articolului 32. Articolul 32 se aplică *mutatis mutandis*.

2. În cazul în care persoana căreia îi revine obligația de integrare civică nu reușește, după expirarea termenului prevăzut la articolul 32, să promoveze etapele examenului de integrare civică prevăzute la articolul 7 alineatul 2 literele b și c, ministrul va aplica acestei persoane o amendă administrativă la fiecare doi ani.”

22 Besluit inburgering (Decretul privind integrarea civică), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „Decretul privind integrarea civică”), prevede la articolul 2.8a:

„1. Ministrul acordă, la cerere, o exonerare de la obligația de integrare civică în cazul în care consideră că persoana căreia îi revine această obligație a respectat suficient, în mod demonstrabil, programul de integrare civică. […]”

23 Articolul 4.1a din Decretul privind integrarea civică prevede:

„1. Sub rezerva dispozițiilor articolului 16 alineatul 2 din Legea [privind integrarea civică], persoanei care are obligația de integrare civică i se poate acorda un împrumut în cuantum maxim de 10 000 de euro în vederea acoperirii costurilor pentru:

a. a urma un curs de formare pentru etapele prevăzute la articolul 7 alineatul 2 literele b și c din această lege, ale examenului de integrare civică sau ale examenului de stat de limbă neerlandeză ca limbă secundară I sau II, astfel cum este prevăzut la articolul 7.3.1 alineatul 1 litera c din Wet houdende bepalingen met betrekking tot de educatie en het beroepsonderwijs (Wet educatie en beroepsonderwijs) [Legea privind dispozițiile referitoare la educație și la formarea profesională (Legea privind educația și formarea profesională)] din 31 octombrie 1995 (Stb. 1995, nr. 501);

b. a susține examenul de stat menționat la litera a sau examenul de integrare civică sau

c. a urma un curs de alfabetizare.

2. Cuantumul împrumutului este stabilit pe baza valorii veniturilor de referință, care se calculează în conformitate cu articolul 8 alineatele 1, 2, 3 și 5 din Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen (Legea generală privind sistemele legate de venituri) din 23 iunie 2005 (Stb. 2005, 345), ale persoanei căreia îi revine obligația de integrare civică și ale partenerului său, astfel cum se prevede la articolul 3 din această lege generală.

3. Alineatul 2 nu se aplică persoanei căreia îi revine obligația de integrare civică prevăzută la alineatul 1 care are o ședere legală în temeiul unui:

a. permis de ședere pe durată determinată pentru solicitantul de azil sau

[…]

4. Împrumutul pentru a urma un curs nu se acordă decât dacă persoana căreia îi revine obligația de integrare civică urmează un curs într-o instituție de învățământ care deține un certificat, astfel cum este prevăzut la articolul 9 alineatul 1 din Legea [privind integrarea civică] sau o acreditare prevăzută la articolul 12a alineatul 1 din această lege."

24 Articolul 4.2 din Decretul privind integrarea civică are următorul cuprins:

„1. Sub rezerva dispozițiilor articolului 16 alineatul 1 a doua teză din Legea [privind integrarea civică], persoana căreia îi revine obligația de integrare civică are dreptul de a obține împrumutul în termenul prevăzut [la articolul] 7b alineatul 1 din această lege, în termenul prelungit prevăzut [la articolul] 7b alineatul 3 […] din legea menționată și în termenul indicat în decizia de aplicare a amenzii, prevăzut la articolele 29 și 32 din aceeași lege."

25 Articolul 4.6 din acest decret prevede:

„1. Termenul de rambursare este de maximum zece ani. […]"

26 Articolul 4.9 din decretul menționat dispune:

„În cazul în care nu este în măsură să plătească rata lunară stabilită în conformitate cu articolul 4.8, debitorul poate depune la ministru o cerere de stabilire a capacității sale de plată pentru perioada de rambursare rămasă."

27 Potrivit articolului 4.13 din același decret:

„1. La cererea persoanei căreia îi revine obligația de integrare civică, datoria poate fi anulată, integral sau parțial, de către ministru în cazurile care trebuie să fie desemnate printr-un regulament al ministrului.

[…]

3. Se anulează din oficiu integral datoria resortisanților străini menționați la articolul 4.1a alineatul 3, cărora le revine obligația de integrare civică de la 1 ianuarie 2013 sau după această dată, în cazul în care:

a. parcursul care a condus la declarația de participare prevăzut la articolul 7 alineatul 2 litera a din Legea [privind integrarea civică] a fost finalizat, iar etapele examenului de integrare civică prevăzute la articolul 7 alineatul 2 literele b și c din această lege au fost promovate;

b. este aplicabilă o scutire de la obligația de integrare civică în temeiul articolului 5 din Legea [privind integrarea civică] sau

c. se acordă o exonerare de la obligația de integrare civică, astfel cum este prevăzută la articolul 6 alineatele 1-3 din Legea [privind integrarea civică].

4. Anularea datoriei, prevăzută la alineatul 3, intervine numai dacă împrejurarea stabilită la litera a, b sau c a acestuia s-a produs în termenul prevăzut la articolul 7a alineatul 1 din Legea [privind integrarea civică] sau în termenul menționat la articolul 7b alineatul 1 din această lege sau în termenul prelungit în temeiul articolului 7a alineatul 3 din legea menționată sau al articolului 7b alineatul 3 din aceasta ori prin sau în temeiul articolului 8 alineatul 1 teza introductivă și litera a din aceeași lege."

28 Regeling inburgering (Regulamentul privind integrarea civică), în versiunea aplicabilă litigiului principal, prevede la articolul 3.1:

„Taxele pentru examen prevăzute la articolul 3.3 alineatul 1 din Decretul privind integrarea civică sunt de:

a. 50,00 de euro pentru fiecare dintre etapele examenului de integrare civică prevăzute la articolul 3.9 alineatul 2 literele a-c din acest decret;

b. 60,00 de euro pentru etapa examenului de integrare civică prevăzută la articolul 3.9 alineatul 2 litera d din acesta;

c. 40,00 de euro pentru etapa examenului de integrare civică prevăzută la articolul 3.9 alineatul 3 litera a din decretul menționat;

d. 40,00 de euro pentru etapa examenului de integrare civică prevăzută la articolul 3.9 alineatul 3 litera b din același decret. […]"

29 Beleidsregel boetevaststelling inburgering (Orientările privind stabilirea cuantumului amenzilor în cadrul integrării civice), în versiunea aplicabilă litigiului principal, prevăd la articolul 1:

„În vederea stabilirii cuantumului amenzii prevăzut la articolul 34 teza introductivă și literele c și d din [Legea privind integrarea civică], se ține seama de următoarele:

a. numărul orelor de prezență a persoanei căreia îi revine obligația de integrare civică la un curs de integrare civică sau la un curs de limbă neerlandeză ca limbă secundară în cadrul unei instituții acreditate *Blik op Werk*;

b. numărul de participări ale persoanei căreia îi revine obligația de integrare civică la etapele examenului de integrare civică sau ale examenului de stat de limbă neerlandeză ca limbă secundară;

c. numărul de etape ale examenului de integrare civică sau ale examenului de stat de limbă neerlandeză ca limbă secundară pe care persoana care are obligația de integrare civică le-a promovat.

2. Cuantumul amenzii se stabilește pe baza tabelului de amenzi, astfel cum este prevăzut în anexa la prezentele orientări."

30 Tabelul prevăzut la articolul 1 alineatul 2 din anexa la aceste orientări urmărește să stabilească cuantumul amenzii în funcție de numărul orelor de prezență a persoanei interesate la cursurile de integrare civică sau la cursurile de limbă neerlandeză ca limbă secundară și de numărul de participări ale acesteia la etapele examenului de integrare civică sau ale examenului de stat de limbă neerlandeză ca limbă secundară. Această dispoziție precizează de asemenea următoarele:

„O persoană care a participat timp de cel puțin 300 de ore la un curs de integrare civică sau la un curs de limbă neerlandeză ca limbă secundară și care nu reușește cel puțin de două ori să promoveze etapele examenului de integrare civică sau ale examenului de stat de limbă neerlandeză ca limbă secundară poate beneficia de o prelungire a termenului de integrare civică în temeiul articolului 2.4c alineatul 1 din Regulamentul privind integrarea civică pentru o depășire a termenului de integrare civică ce nu îi este imputabilă. În acest caz, nu se aplică nicio amendă.”

31 În temeiul articolului 1 alineatul 2, cuantumul amenzii stabilite pe baza acestui tabel se reduce în funcție de promovarea etapelor examenului de integrare civică sau ale examenului de stat de limbă neerlandeză ca limbă secundară, după cum urmează:

„o etapă a examenului promovată: 20 % reducere a cuantumului amenzii;

două etape ale examenului promovate: 40 % reducere a cuantumului amenzii;

trei etape ale examenului promovate: 60 % reducere a cuantumului amenzii;

patru sau mai multe etape ale examenului promovate: 80 % reducere a cuantumului amenzii.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

32 Reclamantul din litigiul principal, cetățean eritreean, a ajuns în Țările de Jos la vârsta de 17 ani și, ulterior, a fost recunoscut ca beneficiar de protecție internațională. La 8 ianuarie 2016, când reclamantul din litigiul principal a împlinit vârsta de 18 ani, ministrul l-a informat că, începând de la 1 februarie 2016, îi revenea obligația de integrare civică în temeiul Legii privind integrarea civică, ceea ce însemna că trebuia să promoveze, în principiu în termen de trei ani, toate etapele examenului de integrare civică. Ministrul a prelungit acest termen de mai multe ori, ultima dată până la 1 februarie 2020, pentru motivul că reclamantul din litigiul principal a locuit o perioadă îndelungată într-un centru de primire pentru solicitanții de azil și a urmat o formare. Ulterior, reclamantul din litigiul principal s-a înscris la mai multe cursuri și examene de integrare civică. Cu toate acestea, el nu s-a prezentat la anumite cursuri și examene și nu le-a promovat pe cele la care a fost prezent.

33 Printr-o decizie din 31 martie 2020, ministrul i-a aplicat reclamantului din litigiul principal o amendă în valoare de 500 de euro și a decis că acesta trebuie să ramburseze integral împrumutul pe care l-a contractat de la Dienst Uitvoering Onderwijs (Serviciul Executiv în domeniul Învățământului, Țările de Jos), care se ridica la un cuantum de 10 000 de euro, pentru motivul că nu finalizase programul de integrare civică în termenul prevăzut.

34 Printr-o decizie din 25 februarie 2021, ministrul a declarat nefondată contestația formulată de reclamantul din litigiul principal împotriva deciziei sale din 31 martie 2020.

35 Printr-o hotărâre din 4 noiembrie 2021, rechtbank (Tribunalul, Țările de Jos) sesizat a declarat nefondată acțiunea introdusă de reclamantul din litigiul principal împotriva deciziei din 25 februarie 2021. Această instanță a statuat astfel că reglementarea națională în discuție în

litigiul principal nu încalcă articolul 34 din Directiva 2011/95, având în vedere că instituie un sistem care oferă posibilități de prelungire a termenelor, de exonerări și de scutiri care permit adoptarea unei abordări personalizate, dacă este necesar. În plus, împrumutul acordat ar putea fi rambursat în funcție de capacitatea financiară a persoanei interesate. Principiul proporționalității nu ar fi fost încălcat, dat fiind că ministrul a ținut seama de toate împrejurările invocate și le-a examinat. Potrivit instanței menționate, ministrul ar fi luat în considerare în mod suficient situația personală a reclamantului din litigiul principal atunci când a prelungit termenul de integrare civică de la trei la patru ani și a redus cuantumului amenzii aplicate. În sfârșit, aceeași instanță a statuat, prin trimitere la Hotărârea din 4 iunie 2015, P și S (C-579/13, EU:C:2015:369), că cuantumul acestei amenzi nu este prea ridicat și că ministrul nu trebuie să renunțe la aplicarea acesteia sau la solicitarea îndeplinirii obligației de rambursare a împrumutului.

36 La 2 decembrie 2021, mai precis la 1 an și 10 luni de la expirarea termenului de integrare civică, reclamantul din litigiul principal a fost exonerat de obligația de integrare civică întrucât, potrivit ministrului, până la data respectivă, acesta a depus suficiente eforturi pentru a finaliza programul de integrare civică. Respectiva exonerare nu aduce însă atingere obligației sale de a plăti amenda și de a rambursa împrumutul.

37 Reclamantul din litigiul principal a formulat apel la Raad van State (Consiliul de Stat, Țările de Jos), care este instanța de trimitere, împotriva hotărârii din 4 noiembrie 2021.

38 În cadrul apelului formulat, reclamantul din litigiul principal susține că articolul 34 din Directiva 2011/95 a fost transpus incorect în dreptul neerlandez. Astfel, din acest articol ar rezulta un drept pozitiv la integrare, în timp ce cuantumul ridicat al amenzii și obligația de rambursare a împrumutului prevăzute în legislația neerlandeză ar împiedica, însă, integrarea. Taxele ridicate prevăzute în această legislație ar constitui de asemenea un obstacol în calea accesului la programele de integrare. În plus, în legislația menționată, nu s-ar ține seama în mod suficient de nevoile specifice și de dificultățile de integrare speciale ale beneficiarilor de protecție internațională. Pentru aceste motive, printre altele, ministrul ar fi trebuit să renunțe să aplice o amendă și să solicite rambursarea împrumutului în speță.

39 Potrivit ministrului, Directiva 2011/95 nu se opune regimului de integrare civică prevăzut de legislația neerlandeză, din moment ce reclamantul din litigiul principal ar fi avut posibilitatea de a participa la programe de integrare, astfel cum impune articolul 34 din această directivă. În plus, din Hotărârea din 4 iunie 2015, P și S (C-579/13, EU:C:2015:369), ar rezulta că o amendă este acceptabilă ca stimulent pentru finalizarea programului de integrare civică și că amenda aplicată reclamantului din litigiul principal este adecvată și necesară. Faptul că reclamantul din litigiul principal trebuie să ramburseze integral împrumutul nu ar fi nerezonabil. Prin natura sa, un împrumut ar trebui să fie rambursat în totalitate, iar reclamantul din litigiul principal nu ar fi fost exonerat de obligația de integrare civică decât la mult timp după expirarea termenului acordat.

40 Ținând seama de motivele invocate în fața sa, instanța de trimitere ridică problema dacă articolul 34 din Directiva 2011/95 se opune ca în sarcina beneficiarilor de protecție internațională să fie impusă o obligație de integrare civică, ce include obligația de a promova, sub sancțiunea amenzii, examenele în cauză, în principiu într-un termen de trei ani, iar costurile programelor de integrare să fie suportate de către persoanele cărora le revine această obligație.

41 În ceea ce privește, în primul rând, obligația de integrare civică, instanța de trimitere arată că, desigur, Curtea a considerat la punctul 48 din Hotărârea din 4 iunie 2015, P și S (C-579/13, EU:C:2015:369), că obligația de a promova un examen de integrare civică permite să se asigure

dobândirea de către resortisanții țărilor terțe vizați a unor cunoștințe care se dovedesc incontestabil utile pentru stabilirea unor legături cu statul membru gazdă și că o asemenea obligație, însoțită de o amendă, poate contribui la realizarea obiectivelor urmărite prin Directiva 2003/109. Totuși, instanța de trimitere ezită să transpună aceste concluzii în cauza principală, dat fiind că directiva amintită acordă statelor membre, la articolul 5 alineatul (2), posibilitatea de a impune o obligație de integrare, în timp ce Directiva 2011/95 nu prevede o asemenea posibilitate. O altă diferență între aceste două texte constă în faptul că această din urmă directivă privește persoane care au nevoie de protecție, dar care nu doresc în mod necesar să se instaleze permanent în statul membru gazdă.

42 De altfel, instanța de trimitere observă, pe de o parte, că din cuprinsul punctului 95 din Hotărârea din 24 iunie 2015, T. (C-373/13, EU:C:2015:413), pare să rezulte că statele membre nu dispun de nicio putere discreționară de a acorda sau de a refuza avantajele substanțiale garantate de Directiva 2011/95, printre care figurează dreptul de acces la programele de integrare. Totuși, s-ar pune întrebarea dacă o obligație de integrare constituie o restricție privind acest drept sau dacă ea nu face decât să garanteze că persoanele în cauză se integrează efectiv.

43 Pe de altă parte, această instanță subliniază că, în Propunerea de Regulament pentru înlocuirea Directivei 2011/95 [Propunerea de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iulie 2016 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate și de modificare a Directivei 2003/109/CE a Consiliului din 25 noiembrie 2003 privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung [COM(2016) 466 final]], Comisia Europeană a introdus o dispoziție care prevede în mod expres că „[s]tatele membre pot decide că participarea la măsurile de integrare este obligatorie”. S-ar ridica astfel întrebarea dacă de aici trebuie să se deducă că o asemenea obligație nu este încă prevăzută de Directiva 2011/95 sau dacă această propunere nu face decât să consacre o posibilitate deja existentă.

44 În cazul în care ar putea fi impusă o obligație de integrare civică, instanța de trimitere consideră că, în principiu, ministrul are dreptul să prevadă o amendă pentru respectiva obligație, cu condiția ca această amendă să fie proporțională.

45 În al doilea rând, în ceea ce privește costurile programelor de integrare, instanța de trimitere este de părere că faptul de a impune plata integrală a acestor costuri în sarcina beneficiarilor de protecție internațională este contrar articolului 34 din Directiva 2011/95, ținând seama de cuantumul ridicat al costurilor menționate și de capacitatea financiară în general limitată a respectivilor beneficiari. Posibilitatea de a solicita un împrumut pentru a finanța aceleași costuri nu ar schimba cu nimic acest aspect. Deși s-ar putea susține că beneficiarii de protecție internațională au ei înșiși controlul asupra finalizării în termen a programelor în cauză și, așadar, asupra obligației de rambursare a împrumutului, nu este mai puțin adevărat că acest articol 34 impune statelor membre să garanteze accesul la programele de integrare pentru toți beneficiarii de protecție internațională. Potrivit instanței de trimitere, împrejurarea că persoanele în cauză pot obține o ajustare a modalităților de plată nu pare a avea nici cea mai mică importanță, dat fiind că obligația de rambursare a unei datorii ridicate subzistă pentru o perioadă de până la zece ani, ceea ce poate îngreuna integrarea efectivă în statul membru gazdă.

46 În al treilea rând, s-ar ridica întrebarea dacă nivelul cuantumului amenzii și al împrumutului compromite realizarea obiectivului și efectul util al articolului 34 din Directiva 2011/95. În această privință, instanța de trimitere subliniază că organul administrativ și, dacă este cazul, instanța națională sunt obligate să reducă amenda dacă acest lucru este necesar pentru a-i asigura proporționalitatea. Totuși, împrumutul, care ar putea fi acordat pentru o sumă de până la 10 000 de euro, ar putea fi considerat, împreună cu amenda, ca depășind ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit prin articolul 34 menționat, și anume facilitarea integrării. Deși ajustarea modalităților de rambursare, în cadrul căreia se ține seama de capacitatea financiară a persoanei în cauză, ar putea atenua acest lucru, luarea în considerare a capacității financiare ar putea constitui în același timp un stimulent negativ pentru ca persoana respectivă să lucreze, ceea ce dăunează integrării sale.

47 În aceste condiții, Raad van State (Consiliul de Stat) a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 34 din Directiva [2011/95] trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale precum cea prevăzută la articolul 7b din [Legea privind integrarea civică], în temeiul căreia beneficiarilor de protecție internațională li se impune obligația ca, sub sancțiunea amenzii, să promoveze un examen de integrare civică?

2) Articolul 34 din Directiva [2011/95] trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale bazate pe premisa că beneficiarii de protecție internațională suportă ei înșiși costurile integrale ale programelor de integrare?

3) Pentru răspunsul la a doua întrebare, este relevant că beneficiarii de protecție internațională pot primi un împrumut de la autoritățile publice pentru a achita costurile programelor de integrare, iar acest împrumut este anulat dacă au promovat la timp examenul de integrare civică sau dacă sunt scutiți sau exonerați la timp de obligația de integrare civică?

4) Dacă articolul 34 din Directiva [2011/95] permite ca beneficiarilor de protecție internațională să li se impună obligația ca, sub sancțiunea amenzii, să promoveze un examen de integrare civică și permite ca [aceștia] să suporte ei înșiși costurile integrale ale programelor de integrare, valoarea împrumutului care trebuie rambursat, însoțit sau nu de amendă, compromite realizarea obiectivului și a efectului util al articolului 34 din [această directivă]?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

48 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 34 din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că se opune reglementării unui stat membru în temeiul căreia beneficiarii de protecție internațională au obligația de a promova, sub sancțiunea amenzii, un examen de integrare civică.

49 Astfel cum a statuat Curtea, beneficiarii de protecție internațională, atât timp cât dețin acest statut, trebuie să beneficieze de drepturile care le sunt garantate de Directiva 2011/95, printre care figurează dreptul de acces la programele de integrare prevăzut la articolul 34 din această directivă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 24 iunie 2015, T., C-373/13, EU:C:2015:413, punctele 95 și 97).

50 Pentru a stabili dacă articolul 34 din Directiva 2011/95 se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, este necesar să se țină seama de termenii acestui articol, de contextul în care se înscrie și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte (a se vedea prin analogie Hotărârea din 12 septembrie 2024, Sagrario, C-63/23, EU:C:2024:739, punctul 37 și jurisprudența citată).

51 În ceea ce privește, mai întâi, termenii utilizați la articolul 34 din Directiva 2011/95, din aceștia rezultă că, pentru a facilita integrarea beneficiarilor de protecție internațională în societate, statele membre asigură accesul la programele de integrare pe care le consideră necesare pentru a se lua în considerare nevoile specifice ale refugiaților sau ale beneficiarilor statutului conferit prin protecția subsidiară sau creează condițiile prealabile care garantează accesul la astfel de programe.

52 În consecință, deși acest articol impune statelor membre să asigure beneficiarilor de protecție internațională accesul la programele de integrare pe care le consideră necesare pentru a se lua în considerare nevoile specifice ale acestora, modul său de redactare nu permite, în schimb, să se stabilească dacă un stat membru poate impune obligația de participare la un program de integrare sau chiar de promovare, sub sancțiunea amenzii, a examenului aferent acestuia.

53 În continuare, în ceea ce privește contextul în care se înscrie articolul 34 din Directiva 2011/95, trebuie amintit că, potrivit articolului 1, această directivă are ca obiect stabilirea unor standarde referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a deveni beneficiari de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați și pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate.

54 Acest conținut al protecției internaționale face obiectul capitolului VII din Directiva 2011/95, care cuprinde un anumit număr de drepturi și de beneficii, printre care figurează, pe lângă accesul la programele de integrare prevăzut la acest articol 34, și accesul la informații (articolul 22 din Directiva 2011/95), accesul la locuri de muncă (articolul 26 din această directivă), accesul la educație (articolul 27 din directiva menționată), accesul la procedurile de recunoaștere a calificărilor (articolul 28 din aceeași directivă), protecția socială (articolul 29 din Directiva 2011/95), îngrijirea sănătății (articolul 30 din această directivă), accesul la locuință (articolul 32 din directiva amintită) și libertatea de circulație în interiorul statului membru (articolul 33 din aceeași directivă).

55 Or, deși aceste alte drepturi și beneficii contribuie și ele la asigurarea unei integrări efective a beneficiarului de protecție internațională în societatea statului membru gazdă, este cert că exercitarea lor este, la rândul ei, facilitată, chiar, în esență, condiționată de faptul, datorită programelor de integrare prevăzute la articolul 34 menționat, că persoana în cauză a putut dobândi cunoștințele, în special lingvistice, necesare.

56 Dobândirea acestor cunoștințe și, prin urmare, participarea la respectivele programe a beneficiarilor de protecție internațională care nu au încă cunoștințele menționate constituie, așadar, un mijloc important atât pentru a asigura integrarea acestor persoane în societatea statului membru gazdă, cât și pentru a le permite să își exercite în mod efectiv drepturile și beneficiile prevăzute de Directiva 2011/95.

57 Trebuie totuși arătat că reiese în special din considerentele (41) și (47) ale Directivei 2011/95, în lumina cărora trebuie interpretat articolul 34 din aceasta, că este necesar să se ia în considerare nevoile individuale ale beneficiarilor de protecție internațională și dificultățile specifice

întâmpinate de aceștia în procesul de integrare și că nevoile și particularitățile situației acestora ar trebui să fie luate în considerare, pe cât posibil, în cadrul programelor de integrare puse la dispoziția lor, inclusiv, acolo unde este cazul, formarea lingvistică.

58 În plus, astfel cum reiese din Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Planul de acțiune pentru integrarea resortisanților din țările terțe [COM(2016) 377 final, p. 4], necesitățile de integrare individuale pot varia, printre altele, în funcție de durata preconizată a șederii persoanei în cauză.

59 În această privință, din articolul 24 din Directiva 2011/95 reiese că, în principiu, durata permisului de ședere pe care statul membru gazdă este obligat să îl elibereze beneficiarilor statutului de refugiat, pe de o parte, și beneficiarilor statutului conferit de protecția subsidiară, pe de altă parte, este de cel puțin trei ani, reînnoibil, și, respectiv, de cel puțin un an, reînnoibil. Persoanele care beneficiază de unul dintre aceste statute pot, așadar, să rămână pe teritoriul statului membru gazdă o perioadă suficient de îndelungată pentru ca legiuitorul Uniunii să dorească să asigure integrarea lor efectivă în societatea statului membru gazdă. Acest lucru este valabil în special atunci când respectivii beneficiari sunt instalați sau au vocația de a se instala permanent în cadrul Uniunii Europene.

60 În acest context, trebuie amintit de asemenea că articolul 34 din Convenția de la Geneva, care trebuie respectat atunci când se interpretează articolul 34 din Directiva 2011/95 [a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 mai 2019, M ș.a. (Revocarea statutului de refugiat), C-391/16, C-77/17 și C-78/17, EU:C:2019:403, punctul 74], prevede că statele contractante vor facilita, pe cât posibil, asimilarea și naturalizarea refugiaților, integrarea acestora din urmă fiind astfel văzută, în acest cadru, ca fiind o etapă logică spre eventuala lor naturalizare de către statul membru gazdă.

61 În sfârșit, în ceea ce privește obiectivul urmărit de articolul 34 din Directiva 2011/95, precum și, mai general, de această directivă, reiese din înșiși termenii articolului menționat că el urmărește să faciliteze integrarea beneficiarilor de protecție internațională în societatea statului membru gazdă, în timp ce directiva amintită urmărește, așa cum reiese din considerentul (12) al acesteia, să asigure punerea în aplicare a unor criterii comune de identificare a persoanelor care au nevoie de protecție internațională, precum și un nivel minim de beneficii respectivelor persoane în toate statele membre. Prin urmare, statele membre nu pot transpune articolul 34 într-un mod care să aducă atingere obiectivelor amintite.

62 Din interpretarea contextuală și teleologică a articolului 34 din Directiva 2011/95, reținută la punctele 53-61 din prezenta hotărâre, rezultă că, deși statele membre dispun de o marjă de apreciere pentru a decide care este conținutul programelor de integrare prevăzute la acest articol, precum și care sunt modalitățile practice de organizare a respectivelor programe și obligațiile care pot fi puse în sarcina participanților în acest cadru, marja de apreciere amintită nu trebuie să fie utilizată într-un mod care ar aduce atingere obiectivelor menționate la punctul 61 din prezenta hotărâre sau efectului util al acestei directive sau care ar încălca principiul proporționalității. Conform principiului amintit, care face parte dintre principiile generale ale dreptului Uniunii, mijloacele puse în aplicare prin reglementarea națională care transpune articolul 34 menționat trebuie să fie de natură să permită realizarea obiectivelor vizate de același articol și nu trebuie să depășească ceea ce este necesar pentru a atinge aceste obiective (a se vedea prin analogie Hotărârea din 9 iulie 2015, K și A, C-153/14, EU:C:2015:453, punctele 50 și 51).

63 Prin urmare, statele membre sunt obligate să asigure că conținutul programelor de integrare prevăzute la articolul 34 din Directiva 2011/95, precum și modalitățile practice de organizare a acestor programe și obligațiile care pot fi puse în sarcina participanților în acest cadru nu împiedică în mod disproporționat accesul efectiv al beneficiarilor de protecție internațională la programele menționate sau exercitarea efectivă de către aceste persoane a altor drepturi și beneficii pe care le au în temeiul directivei menționate, caz în care obiectivele acesteia și ale articolului 34 din aceasta ar fi compromise.

64 În lumina acestor considerații trebuie analizată prima întrebare.

65 Referitor la obligația în discuție în litigiul principal, nu se poate contesta că, așa cum s-a arătat la punctele 55 și 56 din prezenta hotărâre, dobândirea de cunoștințe atât de limbă, cât și despre societatea statului membru gazdă facilitează integrarea beneficiarilor de protecție internațională în societatea statului membru gazdă, asigurând comunicarea dintre acești beneficiari și resortisanții naționali și favorizând interacțiunea și dezvoltarea de raporturi sociale între aceștia. Nu se poate contesta nici că dobândirea unei cunoașteri a limbii statului membru gazdă face mai puțin dificilă exercitarea de către persoanele menționate a drepturilor și beneficiilor pe care le au în temeiul Directivei 2011/95, în special accesul la piața muncii și la formarea profesională (a se vedea prin analogie Hotărârea din 4 iunie 2015, P și S, C-579/13, EU:C:2015:369, punctul 47, precum și Hotărârea din 9 iulie 2015, K și A, C-153/14, EU:C:2015:453, punctul 53).

66 Din această perspectivă, în măsura în care participarea beneficiarilor de protecție internațională, care nu au încă aceste cunoștințe, la programele de integrare și promovarea unui examen de integrare civică permit să se asigure dobândirea de către acești beneficiari a unor cunoștințe care sunt în mod incontestabil utile pentru favorizarea integrării lor în societatea statului membru gazdă și exercitarea drepturilor și beneficiilor conferite de Directiva 2011/95, este necesar să se considere că o reglementare națională care prevede obligația de a urma astfel de programe și de a promova examenul aferent este compatibilă cu articolul 34 din această directivă, cu condiția să respecte cerințele amintite la punctele 62 și 63 din prezenta hotărâre.

67 Or, o asemenea reglementare ar aduce atingere dreptului conferit beneficiarilor de protecție internațională la articolul 34 din Directiva 2011/95 și nu ar fi de natură să permită realizarea obiectivului urmărit de acest articol dacă nu ar ține seama, în ceea ce privește conținutul programelor de integrare, precum și modalitățile practice de organizare a respectivelor programe și obligațiile care pot fi puse în sarcina participanților în acest cadru, de împrejurările specifice caracteristice situației lor, în special atunci când este vorba despre nivelul cunoștințelor necesar pentru promovarea examenului de integrare civică și accesibilitatea cursurilor și a materialului necesar pentru pregătirea acestui examen.

68 Astfel, importanța luării în considerare de către statele membre a nevoilor individuale și a situației personale a beneficiarilor de protecție internațională, precum și a dificultăților specifice întâmpinate de aceștia în procesul de integrare decurge chiar din termenii articolului 34 din Directiva 2011/95, precum și din considerentele (41) și (47) ale acesteia, care subliniază că o asemenea apreciere individualizată este necesară pentru a face efectivă exercitarea de către persoanele în cauză a drepturilor și beneficiilor pe care le au în temeiul directivei amintite și, în acest mod, pentru a facilita o integrare rapidă și reușită a respectivelor persoane.

69 Necesitatea de a ține seama, în acest context, de circumstanțele personale și foarte variabile ale beneficiarilor de protecție internațională se impune cu atât mai mult având în vedere vulnerabilitatea lor deosebită, ceea ce justifică tocmai acordarea acestei protecții. În plus,

articolul 20 alineatul (3) din Directiva 2011/95 prevede că, atunci când aplică capitolul VII din această directivă, statele membre țin seama de situația specifică persoanelor vulnerabile precum minorii, minorii neînsoțiți, persoanele cu handicap, vârstnicii, femeile însărcinate, părinții singuri însoțiți de copii minori, victimele traficului de persoane, persoanele cu afecțiuni mintale și persoanele care au fost supuse torturii, violului sau altor forme grave de violență psihologică, psihică sau sexuală.

70 Așadar, măsurile de integrare prevăzute la articolul 34 din Directiva 2011/95 nu trebuie să aibă ca scop penalizarea beneficiarilor de protecție internațională care întâmpină dificultăți în dobândirea cunoștințelor care pot fi transmise prin intermediul programelor de integrare, ci facilitarea integrării acestor beneficiari în societatea statelor membre, în funcție de capacitățile lor individuale.

71 În special, circumstanțe individuale specifice precum vârsta, nivelul de educație, situația financiară sau starea de sănătate a persoanei în cauză trebuie să fie luate în considerare și pentru a o scuti de obligația de a promova un examen precum cel în discuție în litigiul principal, atunci când, din cauza acestor circumstanțe, persoana respectivă nu este în măsură să se prezinte la examen sau să îl promoveze. Astfel, în cazul în care nu ar reuși la examenul menționat din cauza unor asemenea circumstanțe, beneficiarul de protecție internațională ar trebui să fie în măsură să facă dovada eforturilor rezonabile pe care le-a depus pentru a promova examenul.

72 În plus, orice beneficiar de protecție internațională ar trebui să fie scutit de obligația de a promova acest examen în cazul în care ar fi în măsură să demonstreze, având în vedere condițiile de viață și împrejurările caracteristice ședерii sale în statul membru gazdă, că este deja efectiv integrat în societatea acestui stat.

73 De altfel, cunoștințele necesare pentru a promova un asemenea examen ar trebui să fie stabilite la un nivel elementar, fără a depăși ceea ce este necesar pentru a favoriza integrarea beneficiarilor de protecție internațională în societatea statului membru gazdă. Astfel, trebuie să se țină seama de situația specifică a acestor persoane mai ales atunci când persoanele respective nu sunt încă instalate permanent în acest stat membru.

74 În orice caz, nereușita la un astfel de examen nu poate fi sancționată în mod sistematic cu o amendă. O asemenea sancțiune nu poate fi aplicată decât în cazuri excepționale, precum cele care dovedesc, pe baza unor elemente obiective, lipsa clară și persistentă a voinței de integrare a beneficiarului în cauză. În plus, o atare amendă nu poate să aibă, în orice caz, un cuantum atât de ridicat încât să impună o sarcină financiară nerezonabilă beneficiarului în cauză, ținând seama de situația sa personală și familială.

75 În speță, amenda prevăzută de reglementarea neerlandeză în discuție în litigiul principal se aplică în mod sistematic și poate ajunge la 1 250 de euro. Or, o astfel de măsură este vădit disproporționată în raport cu obiectivul urmărit de această reglementare.

76 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 34 din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale care obligă beneficiarii de protecție internațională să promoveze un examen de integrare civică, cu condiția ca:

– punerea în aplicare a acestei obligații să permită o luare în considerare reală a nevoilor individuale și a caracteristicilor situației acestor beneficiari, precum și a dificultăților specifice întâmpinate de aceștia în procesul de integrare;

– cunoștințele necesare pentru promovarea acestui examen să fie stabilite la un nivel corespunzător, fără a depăși ceea ce este necesar pentru a favoriza integrarea beneficiarilor menționați în societatea statului membru gazdă;

– orice beneficiar de protecție internațională să fie scutit de obligația de a promova acest examen în cazul în care ar fi în măsură să demonstreze, având în vedere condițiile de viață și împrejurările caracteristice ședерii sale în statul membru gazdă, că este deja efectiv integrat în societatea acestui stat.

În schimb, articolul 34 menționat trebuie interpretat în sensul că se opune ca nereușita la un astfel de examen să fie sancționată în mod sistematic cu o amendă, precum și ca această amendă să poată avea un asemenea cuantum încât să constituie o sarcină financiară nerezonabilă pentru persoana în cauză, ținând seama de situația sa personală și familială.

Cu privire la întrebările a doua-a patra

77 Prin intermediul întrebărilor a doua-a patra, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 34 din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia beneficiarii de protecție internațională suportă ei înșiși toate costuri aferente cursurilor și examenelor de integrare civică. Instanța de trimitere solicită de asemenea să se stabilească dacă faptul că respectivii beneficiari pot obține un împrumut de la autoritățile publice pentru a achita aceste costuri și faptul că împrumutul este anulat în cazul promovării în termenul prevăzut a examenului lor de integrare civică sau în cazul exonerării ori al scutirii în acest termen de obligația de integrare civică are o incidență în această privință.

78 Cu titlu introductiv, trebuie să se observe că modul de redactare a articolului 34 din Directiva 2011/95 impune statelor membre să asigure accesul la programele de integrare pe care le consideră necesare sau să creeze condițiile prealabile care garantează accesul la astfel de programe, fără a exclude în mod expres posibilitatea acestor state de a impune beneficiarilor de protecție internațională suportarea costurilor care le sunt aferente.

79 Totuși, după cum reiese din cuprinsul punctelor 62 și 63 din prezenta hotărâre, statele membre, deși beneficiază de o marjă de apreciere, sunt obligate să asigure că conținutul respectivelor programe, precum și modalitățile practice de organizare a acestora și obligațiile care pot fi puse în sarcina participanților în acest cadru nu împiedică în mod disproporționat accesul efectiv al beneficiarilor amintiți la programele menționate sau chiar exercitarea efectivă de către aceste persoane a altor drepturi și beneficii pe care le au în temeiul directivei respective.

80 În această privință, este necesar să se considere că, ținând seama de nevoile specifice ale beneficiarilor de protecție internațională, de caracteristicile situației lor, precum și de vulnerabilitatea lor deosebită, principiul proporționalității și efectul util al dreptului de acces la programele de integrare prevăzut la articolul 34 din Directiva 2011/95 se opun ca statele membre să impună acestor beneficiari suportarea costurilor aferente măsurilor de integrare devenite obligatorii. Asemenea măsuri ar trebui să fie, așadar, în principiu gratuite. Cu toate acestea, nici principiul proporționalității, nici efectul util al acestui articol 34 nu se opun ca statele membre să le impună, dacă este cazul, beneficiarilor de protecție internațională care dispun de mijloace financiare suficiente o contribuție financiară care să nu fie nerezonabilă.

81 Or, în speță, din elementele de care dispune Curtea reiese că reglementarea națională în discuție în litigiul principal impune în principiu tuturor beneficiarilor de protecție internațională să suporte în integralitate costurile facilităților de integrare, care pot fi foarte ridicate.

82 Desigur, beneficiarii de protecție internațională pot solicita un împrumut în cuantum maxim de 10 000 de euro pentru a suporta costurile programului de integrare civică, acest împrumut netrebuind să fie rambursat dacă promovează toate etapele examenelor respectivului program în termenul prevăzut sau dacă sunt exonerați ori scutiți în acest termen de obligația de integrare civică. În schimb, dacă nu au îndeplinit această obligație sau au îndeplinit-o tardiv, beneficiarii respectivi trebuie să ramburseze împrumutul amintit, în principiu integral, într-un termen de maximum zece ani, fiind totuși posibilă, în cazuri speciale, anularea totală sau parțială a datoriei în anumite condiții.

83 De asemenea, se poate ține seama de capacitatea financiară a debitorului cu ocazia stabilirii cuantumului ratelor care trebuie să fie rambursate în fiecare lună. În cazul incapacității de plată a persoanei în cauză, ministrul stabilește la 0 euro cuantumul care trebuie rambursat pe lună. Eventualul rest de plată se anulează după zece ani, cu excepția arieratelor lunare.

84 Deși, din considerațiile prezentate la punctele 82 și 83 din prezenta hotărâre reiese că posibilitatea de a contracta un împrumut pentru a suporta costurile programului de integrare civică este concepută într-un mod care implică luarea în considerare într-o oarecare măsură a capacității financiare individuale a beneficiarului de protecție internațională, nu este mai puțin adevărat că, contrar considerațiilor prezentate la punctul 80 din prezenta hotărâre, beneficiarul rămâne în principiu obligat să suporte costurile, potențial foarte ridicate, ale acestui program, cu excepția cazului în care promovează examenul de integrare civică în termen sau a cazului în care este exonerat ori scutit de obligația de rambursare a împrumutului contractat. În plus, atât timp cât îi revine obligația de a promova examenul de integrare civică, planează în mod necesar o incertitudine atât cu privire la cuantumul total al împrumutului pe care beneficiarul menționat va trebui să îl ramburseze în final, cât și cu privire la durata perioadei în care acesta rămâne îndatorat față de autoritățile publice, care poate fi foarte lungă.

85 În asemenea condiții, faptul de a impune în principiu beneficiarului de protecție internațională să suporte toate costurile aferente cursurilor și examenelor programului de integrare civică compromite obiectivul care constă în asigurarea integrării efective a acestui beneficiar în societatea statului membru gazdă prin impunerea unei sarcini nerezonabile care împiedică nu numai accesul său efectiv la programul de integrare civică, ci și exercitarea de către beneficiar a altor drepturi și beneficii pe care le are în temeiul Directivei 2011/95.

86 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la întrebările a doua-a patra că articolul 34 din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia beneficiarii de protecție internațională suportă ei înșiși toate costurile aferente cursurilor și examenelor de integrare civică. Faptul că beneficiarii amintiți pot obține un împrumut de la autoritățile publice pentru achitarea acestor costuri și faptul că împrumutul este anulat în cazul promovării în termenul prevăzut a examenului lor de integrare civică sau în caz de exonerare ori de scutire în acest termen de obligația de integrare civică nu poate remedia incompatibilitatea reglementării menționate cu articolul 34.

Cu privire la cheltuielile de judecată

87 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Articolul 34 din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate

trebuie interpretat în sensul că

nu se opune unei reglementări naționale care obligă beneficiarii de protecție internațională să promoveze un examen de integrare civică, cu condiția ca:

– **punerea în aplicare a acestei obligații să permită o luare în considerare reală a nevoilor individuale și a caracteristicilor situației acestor beneficiari, precum și a dificultăților specifice întâmpinate de aceștia în procesul de integrare;**

– **cunoștințele necesare pentru promovarea acestui examen să fie stabilite la un nivel corespunzător, fără a depăși ceea ce este necesar pentru a favoriza integrarea beneficiarilor menționați în societatea statului membru gazdă;**

– **orice beneficiar de protecție internațională să fie scutit de obligația de a promova acest examen în cazul în care ar fi în măsură să demonstreze, având în vedere condițiile de viață și împrejurările caracteristice ședерii sale în statul membru gazdă, că este deja efectiv integrat în societatea acestui stat.**

În schimb, articolul 34 menționat trebuie interpretat în sensul că se opune ca nereușita la un astfel de examen să fie sancționată în mod sistematic cu o amendă, precum și ca această amendă să poată avea un asemenea cuantum încât să constituie o sarcină financiară nerezonabilă pentru persoana în cauză, ținând seama de situația sa personală și familială.

2) Articolul 34 din Directiva 2011/95

trebuie interpretat în sensul că:

– **se opune unei reglementări naționale în temeiul căreia beneficiarii de protecție internațională suportă ei înșiși toate costurile aferente cursurilor și examenelor de integrare civică;**

– **faptul că beneficiarii amintiți pot obține un împrumut de la autoritățile publice pentru achitarea acestor costuri și faptul că împrumutul este anulat în cazul promovării în termenul prevăzut a examenului lor de integrare civică sau în caz de exonerare ori de scutire în acest termen de obligația de integrare civică nu poate remedia incompatibilitatea reglementării menționate cu articolul 34.**

Semnături